



# **Geschiedkundige aantekeningen omtrent Napels en deszelfs omtrek, om te dienen tot uitlegging van het panorama dier stad**

<https://hdl.handle.net/1874/187346>

4

G E S C H I E D K U N D I G E  
A A N T E E K E N I N G E N

O M T R E N T

N A P E L S

E N

D E S Z E L F S O M T R E K ,

O M T E D I E N E N T O T

U I T L E G G I N G

V A N H E T

P A N O R A M A

D I E R S T A D .

U I T H E T F R A N S C H .

---

T E A M S T E L D A M , B Y  
P I E T E R J O H A N N E S U Y L E N B R O E K .

I N D E N E S .

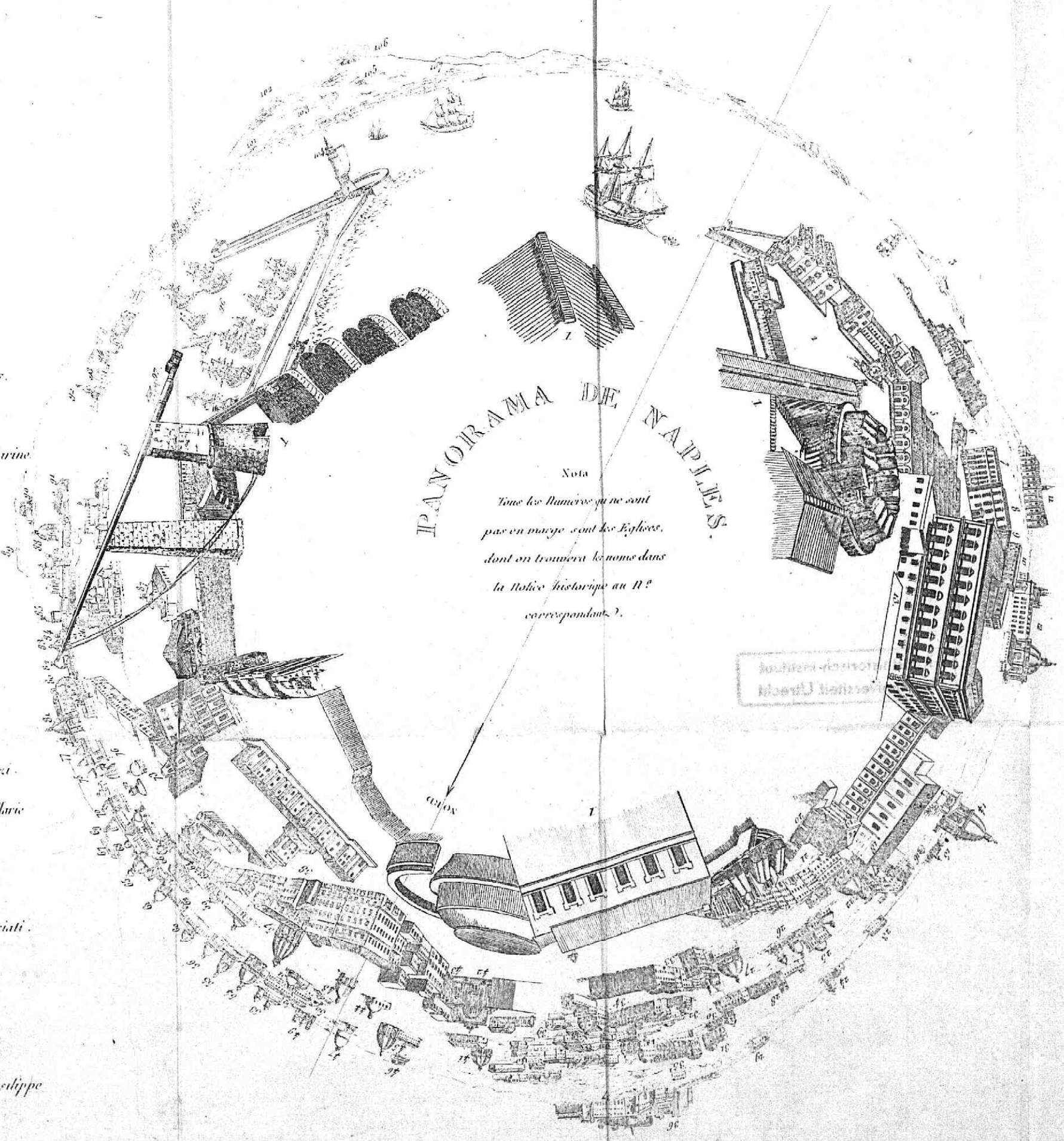
1 8 0 7 .

---

De prys is 5½ stuivers.

---

1. Le Château-neuf.
2. La Darse.
3. L'Île de Caprée.
4. Le Château de l'Œuf.
5. L'Arsenal.
6. La Boulangerie.
7. L'Auberge Royale.
8. L'Académie des Chevaliers.
9. Le Palais du G<sup>e</sup> Acton.
11. Collège des Gardes de la Marine.
13. Le Palais Royal.
16. La Grotte de Pouzzoles.
17. La Rue de Nardo.
18. Le Théâtre S<sup>t</sup> Charles.
19. Le Monège Royal.
20. Manufacture de Porcelaine.
21. Place S<sup>t</sup> Charles.
23. M<sup>o</sup> de Campagne des Patrizzi.
24. M<sup>o</sup> de Campagne des Moines de S<sup>te</sup> Marie des Portiques.
29. M<sup>o</sup> de Campagne de Somma.
30. Palais de la Princesse de Caviati.
31. S<sup>te</sup> Ursule Benincosa.
33. Rue de la Galite.
34. Palais du Prince Sghiani.
35. Commencement du Mont Pausilippe.



36. Le Fort S<sup>t</sup> Elme.
37. S<sup>t</sup> Martin.
39. L'Herboge de la Banque S<sup>t</sup> Charles.
43. Rue S<sup>t</sup> Jacques.
46. Antignano.
52. Palais du Prince de Tarvy.
58. Rue de Médine.
62. Les Études publiques.
63. Les Édiles de S<sup>t</sup> Joseph.
67. Le Ch<sup>o</sup> R<sup>o</sup> de Capo di Monte.
81. L'Archêvêché.
89. Le Mont Lautrec.
93. Porte Royale de la Marine.
94. Tour des Carmes.
95. Pavillon du Château neuf.
96. Le Port.
97. Le Bureau de Santé.
98. Le Quartier de la Cavalerie.
99. Le Pont de la Madelaine.
100. Les Greniers du Gouverneur.
101. Le Village de Somma.
102. Le Mont Somma.
103. La Lave de S<sup>t</sup> Vit.
104. La Lanterne du Port.
105. La Chapelle du Sauveur.
106. Le Mont Vésuve.
107. Portici.

Geen exemplaren zullen worden voor echt  
erkend, dan die door den eigenaar onder-  
teekend zyn.

*Handwritten signature*  
3  
5

A A N

DE KUNSTLIEVENDE

N e d e r l a n d e r s

WORD DE

V e r t a l i n g

DEZER

G E S C H I E D K U N D I G E A A N T E E K E N I N G E N

O M T R E N T

N A P E L S

en deszelfs omtrek,

031-

OM TE DIENEN TOT UITLEGGING VAN HET

P A N O R A M A

DIER STAD,

GEDIENSTELYK OPGEDRAGEN,

DOOR

hunnen Landgenoot,

DEN DIRECTEUR.

GE.

# GESCHIEDKUNDIGE AANTEKENINGEN

OMTRENT

N A P E L S

EN DESZELFS OMTREK,

OM TE DIENEN TOT UITLEGGING VAN HET

P A N O R A M M A

D I E R S T A D .

---

NB. Om den naam van het een of ander gebouw te vinden, moet men het zelve eerst op de plaat zoeken en vervolgens zien op het nummer van het boek het welk met dat van de plaat overeenstemt.

---

**N**APELS, (in het Italiaansch *Napoli*) hoofdstad van het Koningryk van dien naam, is eene stad van het Zuidelyk Italie, 44 mylen van Rome, en 334 mylen van Parys.

De oorsprong van Napels verliest zich in den nacht der gryste oudheid; het geen ten dien opzichte zeker is, is dit: dat deeze stad haaraanweezen aan de Grieksche, uit Atheenen, Rodes en Chalcis gekomen, volkplantingen verschuldigd is; zy wierd langen tyd *Parthénope* genaamd, de naam van eene der drie *Syreenen*, die aldaar eenen tempel had; dan de inwoners van *Cumes*, eene naburige stad, nayverig over den bloei en luister van *Parthénope*, vernielden dezelve tot den grond; zy wierd echter weldra weder opgebouwd en verkreeg toen den naam van Napels, na de Grieksche woorden *Néas* en *polis*, welke beteekenen *Nieuwe Stad*, waar uit de naam, die dezelve tegenwoordig draagt, is afgeleid.

Napels was, geduurende verscheidene eeuwen, een

onafhangelijk, en door deszelfs eigene wetten bestuurd, gemeenebest; ja, zelfs, toen de Romeinsche magt aan geheel Italie de wet stelde, was Napels nog de bondgenootte en geenzins de onderdaanē van Rome; zy was in het weezenlyke geen gedeelte van het Romeinsche ryk, noch verkreeg de naam van eene Romeinsche volkplanting, voor onder de Keizers, in welk tydvak zy eene plaats wierd van rust en vermaak voor de rykste en aanzienlykste Romeinen, die haar om stryd versierden, en haaren omtrek met lustplaatsen en prachtige gedenkteekenē van allerlei aart bebouwden.

Na den ondergang van het Romeinsche ryk moest Napels, welke stad by de verdeeling aan de Oostersche Keizers ten deel gevallen was, zich geduurig bukken onder het juk dier overwinnende volken, die, in de eerste Christen-eeuwen, uit het Noorden van Europa koomende opdaagen, gelyk een alles verwoestende waternloed, de schoonste landstreeken van Italie overstroomden. In het jaar 476 maakte Odoacer, Koning der Herulers, zich meester van Napels; die stad behoorde vervolgens aan Theodoric, Koning der Gothen; de vermaarde Belisarius hernam dezelve in het jaar 536; Tofila, een ander Koning der Gothen, veroverde ze, in het jaar 542; Narfes, eerste keizerlyke Stedehouder van Ravenna, bragt dezelve weder onder het gebied der Oostersche Keizers; maar weldra schudde Napels, even als het overige gedeelte van Italie, het juk af van haare meesters, die te zwak waren om haar te behouden; zy had haare byzondere Vorsten, tot den jaare 1129, wanneer Roger, een dier roemruchtige Noormannen, welkers dapperheid en heldendaaden hun, van den rang van eenvoudigyk Ridders, tot den Vorstenstand verheven hadden, door haare heirtogte-naaren tot Koning verkooren wierd; zedert dat tydvak heeft het Koningryk Napels by voortduuring bestaan; gedurende een lange reeks van jaaren aan alle de ysfelykheden van binnenlandsche oorlogen overgeleverd, heeft het zelve by opvolging toebehoord aan onderscheiden geslachten, onder welken men onderscheidt: het huis van Oostenryk, de Frausche Prinzen  
uit



uit het bloed van Anjou, en eindelyk de Bourbons, die het nog bezitten. (\*)

Napels heeft 2300 roeden lengte, van het kasteel *Capo di Monte*, tot aan de punt van *Castel dell' ovo*, en 2600 roeden, van onze Lieve Vrouwe van *Pie di Grotta*, aan het einde van *Chiaia*, tot aan de Magdalenabrug, op den weg van *Portici*.

Die Stad is altyd door muuren omringd geweest; Coenrad deed dezelve, in 1252, om verre werpen; Paus Innocentius de IV. herbouwde ze, in 1254; Karel de I., uit het huis van Anjou, stichtte, in het jaar 1270, *Castel nuovo*; Karel de II., zyn zoon, vergrootte de stad Napels, en bouwde het kasteel *S. Elmo*, in 1300; Ferdinand de I., in 1460, en D. Pedro van Toledo, Onderkoning van Karel den V., in 1537, veranderden zeer veel aan den omtrek der stad; thans heeft Napels omtrent 10 mylen lands, dat is meer dan drie uren, in uitgestrektheid; beginnende van het fort der Karmeliten (*Forrione dell' carmine*), en volgende de muuren, door Ferdinand en D. Pedro van Toledo gebouwd, en terugkeerende langs den oever der zee, daar in begrepen het paleis *Castel dell' ovo*, *S. Lucia*, *Platamone* en de poort van *Chiaia*.

Napels heeft veele zeer groote en zeer fraai gebouwde voorsteden: die van *S. Lucia* is ten zuiden van de stad; die van *Chiaia*, die het meest van allen versierd is, door de huizen van een groot getal tot het hof behoorende personen, die dezelve bewonen, ten westen; de voorstad van *S. Antonio* is ten noorden; die van *dell' Verginis* daar nevens, en die van *Loretto* is ten oosten, aan den kant van *Portici*. De poorten van Napels worden niet gesloten; men kan, ter aller uur, daar in koomen; er zijn alleen eenige barrières voor den ingang van iedere voorstad.

Men geloof, dat het oude Napels, (*Parthénope*, vervolgens *Neapolis*) op het noordelykste gedeelte van de tegenwoordige stad gestaan heeft.

Na-

(\*) Het blykt dat dit geschreeven is voor de laatst, in Europa, voorgevallene veranderingen.

Napels heeft omtrent 390,000 inwooners; de stad en de voorsteden zyn verdeeld in 39 parochien; onder welke men 58 geestelyke ordens of broederschappen, 8000 geestelyke broeders en zusters, en 12000 wereldlyke geestelyken telt; de stad ligt aan eene zeeboezem, van twee en een half uur breedte, en even zo veel lengte, door de Middellandsche zee gevormd; deeze uitgestrekte zeeboezem schynt ten zuiden bellooren door het eiland *Caprea*, welkers kusten zich aan den horisont vertoonen; dit eiland, zo beroemd door de nagedachtenis, die Tiberius aldaar achtergelaten heeft, ligt echter agt mylen van Napels, maar op dien afstand schynt het, aan wederszyden tussehen het zelve en het vaste land, niet meer dan twee nauwe en evenwydige openingen te laten, hoe zeer de eene in de daad agt en de andere maar één uur wydte heeft, die men de monden van *Caprea* (*Bocche di Capri*) noemt.

Het is niet gemakkelyk zich een juist denkbeeld te vormen van de pracht en de schoonheid van de haven van Napels; men ziet ten oosten, het paleis van *Portici*; de dorpen en de lustplaatsen die zich, zonder afwisseling, van de stad tot voorby *Portici* uitstrekken; de *Vesuvius*, de steden *Herculanum*, *Pompeii* e. z. v.; ten westen, de prachtige gebouwen en het grot *Pausilippi*; het graf van Virgilius, het grot *del cane*, dat van *Solfatarra* e. z. v., en eindelyk overal eene menigte allerbelangrykste voorwerpen; te midden uit dit prachtig schouwtooneel verheft zich amphitheatersgewyze het trotsche Napels tegens de helling van eenen berg; zy omvat de zee in haaren uitgestrekten omvang, verheft zich boven dezelve, met haare kasteelen, verfraait ze door haare gebouwen, verlevendigt ze door haaren handel, en vertoonst den reiziger eender schoonste gezigten, welke men ergens vinden kan.

Ten einde in de beschryving deezer belangryke stad eene voor den beschouwer zeer bevattelyke orde te volgen, zullen wy met de zuidelykste deelen beginnen, van stap tot stap tot het noorden koomen, en deze aantekeningen met het oostelyke gedeelte der Napelsche zeeboezem eindigen.

1. *Castel-Nuovo*, is eene zeer uitgestrekte sterkte geleegeen aan den oever der zee, naby de hoofden, welke door dezelve worden verdedigd; het is van het hoogste toppunt van dit gebouw, dat het Panorama van Napels is opgenoomen, en de beschouwer moet vooronderstellen, zich aldaar te bevinden; hy is van alle zyden omringd door gedeelten van het kasteel; het kasteel zelve, en de hooge toorens, met welke het versterkt is, wierden in het jaar 1280 gebouwd, door Karel van Anjou, de eerste van dien naam; de buitenste vestingwerken, die een vierkant van omtrent tweehonderd roeden, aan alle zyden, uitmaaken, wierden begonnen, in het jaar 1500, door Frederik van Arragon, derzelve bouwing door den grooten Gonsalvus van Cordua voortgezet, en door Don Pedro van Toledo, in het jaar 1540 voltooid; men heeft naderhand drie groote toorens in bolwerken veranderd; de tooren van *St. Vincent*, beroemd door de verdediging der Franschen, die daarin een beleg van zes maanden uithielden, is thans genoegzaam geheel vernield; de tooren van *San Sebastiano*, die het naaste aan zee is, dient thans tot eene gevangenis voor jonge lieden van goeden huize, over welke de ouders te onvrede zyn; het bolwerk van de nieuwe brug, die op de haven het uitzicht heeft, word gemeenlyk genaamd: *Bastione dello p.....*, wyl dezelve gebouwd is van de belasting op de ligte meisjes; men naadert de nieuwe brug over het plein *Largo del Castello*.

2. Het dok, dat daar nevens is, kan 25 schepen bevatten en heeft van den havenkant eenen nauwen ingang.

3. Het eiland *Caprea (Capri)*, dat omtrent 3500 roeden lang is, ligt, op eenen afstand van 16250 roeden (agt en een vierde myl) van Napels, tegens over *Capo di Minerva*; Augustus sleet zyne laatste levensdagen op dit eiland, hetwelk bovenal vermaard is door Tiberius, die aldaar, tot aan zyne dood, zyn verblyf hield en de overblyfzelen, met welke het overdekt is, getuigen, dat daarop veel gebouwen en tuinen waaren; hier wil men, dat Tiberius twaalf paleizen deed bouwen; er bevonden zich langs den

oever verscheiden grotten, tooneelen van de ongebondenheeden diens keizers, van welke grotten er nog eenige overig zyn; men bewondert vooral de overblyfzelen van een alleruitgestrektst paleis, waarvan een der zyden op den uitfprong eener steile van meer dan 400 voeten recht opgaande rots eindigt; van daar was het, volgens Suetonius, dat Tiberius die ongelukkigen deed nederstorten, op welken hy reeds alle foorten van pynigingen had uitgeput.

Het eiland Caprea, eertyds overdekt van prachtige gebouwen, word thans alleen door arme visfchers bewoond.

4. De sterkte *Castel dell' ovo* springt vooruit in de zee, door eenen zeer uitgestrekten vleugel van omtrent 230 roeden; en is aan de St. Luciastraat door eene groote brug verbonden; deeze sterkte, welke deszelfs hedendaagschen naam ontleent van haare rondachtige gedaante, wierd door de Romeinen *Castrum Lucullanum* geheeten; men geloof in de daad, dat die vermaarde Romein aldaar eene lustplaats had, dat deze geheele tusfchenwydte tusfchen Napels en die sterkte als toen boven water was, en dat eene aardbeving een gedeelte van dezelve zedert overstroombd heeft. De S. Luciagracht is tegens over *Castel dell' ovo*.

5. Het tuighuis voor den zeedienst bevat eene timmerwerf, alwaar men 60 galyen te gelyk bouwen kan.

6. De bakkery.

7. De koninglyke herberg.

8. De *academie de cavalieri* (de ridder-academie), naby het *Palais Acton*, is de verzaamelplaats des ganschen adels; men musicieert, men danst en speelt daar tweemaal ter week.

9. Het paleis van den generaal Acton is naby het koninglyk hof.

10. De kerk *del s. croce* staat onder aan den heuvel *Rizzo falcone*; de gebouweh van het klooster, dat daar nevens gelegen is, worden bewoond door jonge lieden, die het corps *Reale Ferdinando* uitmaaken; het is een militair school, waar in die jonge lieden met veel zorg worden opgevoed.

11. Het

11. Het collegie van de kadetten ter zee.  
 12. *S. Maria della Solitaria*, is een vrouwenklooster.  
 13. Het koninglyk paleis (*Palazzo reale*), het welk in het jaar 1600, onder den onderkoning, grave van Lemos, volgens de ontwerpen van den ridder Fontana, gebouwd wierd, heeft, aan de eene zyde, het uitzicht over de zee, waarvan het zelve alleene-lyk door het tuighuis is afgescheiden, en, aan de andere zyde, over een uitgestrekt onregelmatig plein. De oude vorsten van Napels bewoonden eerst *Castel capuano*, vervolgens *Castel nuovo*, en fomtyds *Castel dell' ovo*; de onderkoning D. Pedro van Toledo was de eerste, die een paleis, tot verblyf voor het hoofd des staats, deed bouwen; hy richtte het gebouw op, thans het oude paleis genaamd, alwaar Keizer Karel de V., te Napels komende, zyn verblyf hield; de voorgevel van 's konings paleis is omtrent honderd roeden breed; ter linker zyde van het zelve is eene vierkante plaats, vanwaar men naar de porceleinfabriek gaat; dit paleis heeft gemeenschap met *Castel nuovo*, door eene gaandery, op boogen, die over de grachten liggen, en met het tuighuis, door eene overdekte brug, over welke de koning zich begeeft, wanneer hy zich tot een speelreisje op zee inscheept.

14. De kerk van *S. Maria de angeli*.

15. *San Antonio di Pausilippi*, op den berg van dien zelve naam.

16. *La grotta di Pozzuoli*, is een, door den berg *Pausilippi* gegraven, weg van 363 roeden lengte, die van Napels naar Pouzzoli leidt; eertyds was er een weg over den berg, dan, om te bekorten, heeft men den berg doorgegraaven; het is niet, met zekerheid, bekend, wie de eerste beginners van dit verbaazend werk geweest zyn; de onderkoning D. Pedro van Toledo deed dezen weg verwyden en dezelve is thans 50 voeten hoog en 18 voeten wyd; twee luchtgaten of openingen, in de dikte van den berg gegraven, doen een weinig licht doorstralen; in het midden staat een kapel, der Heilige Maagd gewyd; het graf van Virgilius is boven op den berg *Pausi-*

*lippi*, genoegzaam aan den ingang van het grot van *Pouzzoli*, doch men vind er thans niets, dan eenige overblyfzels, in de gedaante van eene vierkante tooren, van tien à twaalf voeten hoogte.

17. De Nardofstraat.

18. *Il teatro di S. Carlo*, gebouwd volgens de afteekeningen van Ametrani, is een der hedendaagsche schouwburgen van Italie, vooral opmerkingswaardig door deszelfs grootte; het gebouw is 270 voeten lang en 108 voeten breed, het timmerwerk is zeer schoon, de vlakke grond, van het tooneel af tot aan de loges, 66 voeten lang en even zo veel breed, en de opening van het tooneel 50 voeten; het heeft eene gelyke hoogte, is 114 voeten diep en heeft, aan het einde, een zacht hellenden opgang, om paarden te kunnen doen opkoomen; de trappen en gaanderyen zyn breed en zeer gemakkelyk; de zaal, die 66 voeten hoog is, heeft de gedaante van een raket; het platfond is vlak en van hout; er zyn zes rangen loges, ieder groot genoeg om in dezelve op de kaart te kunnen speelen en bezoeken te kunnen ontfangen; het voorste van iedere loge is met eenen spiegel versierd, voor welke een armlaker hangt, met twee waschkaarsen voorzien; de afschutzel, die de loges afscheiden, zyn meede met spiegels versierd, voor elk van welke een waschkaars brand; deeze zaal heeft een heerlyk en bewonderenswaardig voorkoomen, wanneer dezelve verlicht is.

19. Het koninglyk ryschool.

20. De porcelein-fabriek.

21. Het plein voor *Theatro di S. Carlo*.

22. *San Ferdinando*.

23. De lustplaats van den adel (*patrizzi*).

24. De lustplaats van de monniken van *S. Maria di portici*.

25. De kerk van *S. Theresia*, in de voorstad van *Chiaia*.

26. De kerk van *S. Anna del Palazzo*.

27. *S. Brigida*, tusschen de Toledostraat en het plein van *Castel nuovo*, in de Galittastraat, is een klooster van geestelyken, genaamd *Padri Luchezi* (de vaders van Lucca), wyl deeze weinig verspreide

or-

orde te Lucca haaren oorsprong genoomen heeft.

28. De kerk van S. Catharina van Sienne.

29. De lustplaats van Cinna.

30. Het paleis van de prinses Coeriatì.

31. Het klooster en de kerk van S. *Ursula Benin cosa*, aldus, naar deszelfs stichteresse, genaamd, is een der strengste kloosters van Italië; de nonnen zyn er tot een eeuwig stilzwygen verweezen.

32. De kap van de Spaansche kerk van de Drievuldigheid.

33. De S. *Brigida* of *Galitta*straat.

34. Het paleis van den prins van *Sligliani*.

35. Het begin van den berg *Pausilippi*.

36. Het fort S. *Elmo* of S. *Erasmus*, op den top van den Karthuiserberg, steekt boven de geheele stad uit; reeds ten tyde der noordsche vorsten had men op deze hoogte eenen tooren, met naame *Belforte*, gebouwd; de maarschalk van Lautrec vermeerderde de vestingwerken, in het jaar 1525; doch Karel de V. maakte het fort eerst tot eene weezendlyke vesting, die thans zeshoekig is en omtrent 100 roeden middellyns heeft, met, in de rots gegraven, grachten, mynen, e. z. v.; men wil, dat de onderaardsche gangen van dit fort met *Castel nuovo* gemeenschap hebben.

37. *San Martino*, een kerk en Karthuiser klooster, aan den voet van het kasteel St. *Elmo*, levert een schoon gezicht op; naast aan het klooster begint de berg *Pausilippi*, die zich van daar tot aan zee, westen Napels, uitstrekt; in dit zelve gedeelte der stad bevindt zich de kerk van *San Gennaro* (St. *Januarius*), alwaar voor de eerste keer het bloed van dien heiligen vloeibaar wierd, het geen thans regelmatig alle jaaren plaats heeft, op een bepaalden dag en uur.

38. De kap van de kerk der Ontfangenis, in de *Toledo*straat.

39. De klok van de *San Carlo's* bank.

40. Het klooster en de kerk van *Santa Maria del tutto buono*.

41. Het klooster en de kerk der Franciskaners.

42. Het Spaansch gasthuis van S. *Jacob*, gesticht door den onderkoning D. *Pedro* van *Toledo*.

43. De S. Jacobsstraat.
44. De Florentyner Lieve Vrouwe kerk.
45. Het Franciskaaner nonnenklooster en de kerk der Drievuldigheid van den berg S. Ermo.
46. Het dorp Antignano.
47. De kap van de S. Cefariakerk.
48. De kerk van *S. Thoma d' Aquin*, waar van het klooster een vermaard school bevat, het welk door de Dominikaaners gehouden word.
49. De Jesus en Maria kerk.
50. De kapel van Tarfi.
51. De pelgrimskerk.
52. Het paleis van den prins van Tarfi.
53. De kerk en het klooster der Capucynen.
54. De kap der kerk *del Spirito Santo*; deeze kerk, eene der schoonste van Napels, is gebouwd in 1563.
55. De kerk *la Sanita* is een voortreffelyk Dominikaaner klooster, alwaar men eenen ingang vind tot de *Catacombes*.
56. De kerk van S. Augustinus.
57. De Genueesche kerk van S. Paulus.
58. De straat *dell' fontane de Medine*.
59. De St. Thomas kerk.
60. De kap van *Esculappio*.
61. *Santa Theresia de gli Scalzi*, een Barrevoeter Karmeliten kerk en klooster.
62. *Studi publici*, op *largo delle pigne*; dit gebouw behoort aan de universiteit van Napels; de naam wyst de verordening aan.
63. Het gebouw der bouwheeren van S. Joseph.
64. *Pieta di Torchini*; een gasthuis.
65. *Trinita Maggiore* of *Gesu nuovo*; een Minnebroeders kerk en klooster.
66. *Santa Maria la nuova*; een Recoletten kerk en klooster, alwaar zich bevind het graf van Odet van Foix, gezegd den maarschalk van Lautrec, gesneuveld onder de muren der stad Napels, die hy, in 1528, beleegerde.
67. *Capo di monte*, een koninglyk paleis, begonnen door Don Carlos, in 1738, doch onvoltooid; de gelegenheid van de te zeer verhevene plaats heeft de



bouwing doen staaken; onder dit kasteel is het paleis *Miradois* genaamd, van het Spaansche werkwoord *Mirar*, aanzien, en het byvoeglyk woord *todos*, alles: (\*) het heeft in de daad een der schoonste uitzichten van Napels.

68. *Santa Clara*, een Klarisfen klooster en kerk, een der vermaardste van Napels, door Koning Robert, in 1309, gesticht.

69. De kap van de Jesus kerk.

70. *Gesu vecchio* of *il Salvatore*, een, eertyds door de Jesuiten en thans door de waereldsheeren gehouden, school.

71. De tooren en de kap van *S. Severo*, een Franciskaaner of Minnebroeders klooster, waar nevens het gasthuis *San Gennaro de poveri*, 350 roeden bezuiden het kasteel *Capo di monte*; in de kerk van dit gasthuis is de voornaamste ingang der *Catacombes* van *S. Gennaro*; men zegt dat derzelver uitgestrekte onderaardsche gangen twee duizend mylen lang zyn; dezelve zyn, ten noorden van Napels, in de zyden des bergs gegraven, en de een boven den ander ten deelen uitgehold in den steen, waarvan men zich te Napels tot het bouwen bediend, ten deelen in een soort van vast en op sommige plaatsen zelfs hard geelachtig zand; er zyn drie gaanderyen, de eene boven de andere; dan, de aardbevingen hebben, op verscheidene plaatsen instortingen veroorzaakt, die de toegangen beletten, en men kan in de onderste verdieping niet meer komen; in de *Catacombes* komt men door eenen engen toegang van 18 voeten wydte, waarvan het gewelf, daar hetzelfde zich het meeste verheft, omtrent 14 voeten hoogte heeft; deze toegang wierd al over lang onregelmatig, en het gezicht der *Catacombes* gelykt naar alle andere steengroeven; zommige der zaalen, gevormd door de brokken, die de gewelven ondersteunen, schynen kapellen geweest te zyn; in twee derzelve zyn autars van ruwen steen, en, in *fresco* geschilderde, schilderstukken van den allerslechtsten smaak, doch

(\*) Even als het woord *Panorama*, van het *neutrum* byvoeglyk woord *πᾶς*, *πᾶρά*, *πᾶν*, alles, en *ὄραμα*, gezicht, het geen men ziet, van het werkwoord *ὄραω*, ik zie.

doch welkers kleuren, niettegenstaande derzelve oudheid, nog vry levendig zyn; men ziet in alle de muuren verbaazend veele recht opgaande holle nissen, groot genoeg om een menschelyk ligchaam, maar geenzins eene doodkist te bevatten; men gist, dat deze onderaardsche gangen, ten tyde der Romeinen, openbaare begraafplaatsen geweest zyn, alwaar men de dooden, zonder onderscheid, begroef; zy schynen echter oudtyds niet tot zodanig einde gegraven, maar onmeetelyke steengroeven geweest te zyn, waarvan, daar ze niet meer konden doorklooven worden, men nog party trok, door ze te doen strekken tot bevordering der gezonde lucht in de stad, uit hoofde van den afstand der begraafplaatsen.

72. Het observatorium van S. Clara.
73. De kerk, gezegd *la Madone de angeli*.
74. De S. Damien en S. Sebastiano kerk.
75. S. Paulo, een kerk en klooster der Teathynen.
76. De kerk van S. Francisca.
77. De kerk, gezegd *Dona Regina*.
78. De kerk van S. Laurentio.
79. De kerk en het klooster der Theatynen van de heilige apostelen, gebouwd ten tyde van Constantinus, staat op de plaats welke de tempel van Mercurius weleer besloeg.
80. *Santa Restitua*, was eertyds een, door Constantinus gebouwde, hoofdkerk, waarvan het aloude ruim nog bestaat, het overige is verbouwd.
81. *Vescovado* of *Vergine asfinta*; is de naam der hoofdkerk van Napels, ook somtyds *S. Gennaro* (St. Januarius) genaamd, wyl het aanmerkingswaardigste van dezelve is de kapel van dien Heiligen, alwaar men met zorg eene reliquienkas bewaart, waarin twee flesjes, die het bloed van S. Januarius bevatten, het welk, zegt men, door eene Napolitaansche dame, gedurende de marteldood van dien Heiligen, wierd opgevangen; met dit bloed word verscheidene maalen 's jaars vertoond het geen men het wonderwerk van S. Januarius noemt; ten welken einde het hoofd van dien Heiligen dicht by het bloed, dat vloeijen moet, moet worden aangebragt; een priester houdt de reliquienkas tegen zyn borst, en draait

draait ze verscheidene maalen om, terwyl hy het geloof opzegt, en het bloed, het welk hard en gestold is, wordt, zonder van kleur te veranderen, binnen zeven à agt minuten, vloeibaar; dit wonder is een voorwerp van geduurige godsdienstigheid en verwondering voor de Napolitaanen, onder welken zich echter eenige ongeloofigen bevinden; de prins van S Severo had eene reliquienkas, even als die van S. Januarius, doen maaken, met twee flesjes van het zelve formaat, en gevuld met een mengzel van goud, kwik en draakenbloed, hetwelk volmaakt de kleur van het bloed nabootste; in den rand van de reliquienkas was een uitgehold bakje, vol vloeibare kwik, en met een klep, die opening als men de reliquienkas omkeerde, en de kwik in de flesjes deed loopen, als wanneer het, daarin vervatte, mengzel smolt, en volkomen de vloeijing nabootste.

82. De kerk van Manifi.

83. De Aller Heiligen kerk.

84. *il Borgo de vergini*, eene voorstad.

85. *a Carbonnara*, een Augustyner kerk en klooster van S. Jan.

86. De S. Elidjie kerk.

87. *La Madone del porto*.

88. *San Augustino*.

89. De berg van Lautrec, aldus genaamd wegens het verblyf van den maarfchalk van Lautrec op denzelfen, geduurende dat hy Napels in 1528 beleegerde.

90. De kerk van *S. Maria de piante*.

91. *La Madone di ponte oscuro*.

92. De kerk en het klooster der Karmeliten van de markt.

93. *Porta reale della marina*, eene der stads poorten, uitkomende aan den oever der zee, ter zyde van het karmeliter bolwerk; het gedeelte van den oever, waar dezelve staat, word *Marina di Loretto* genaamd, naar eene kerk van onze Lieve Vrouwe van Loretto, die daar dicht by is, en haar naam aan de voorstad *Borgo di Loretto* gegeven heeft.

94. *Torione dell' carmine*, het Karmeliter bolwerk, is een klein fort; er was eertyds in het karmeliter klooster

zelve een tooren, waarvan de rebellen zich, in 1647, bedienden, om 's konings schepen te beschieten en waarvan de hertog van Guise, gedurende zyn verblyf te Napels, een voordeelig gebruik maakte, welke gebeurtenissen het bestuur besluiten deden, daar een soort van een fortres van te maaken; men heeft het klooster laten staan, doch het zelve met vestingwerken omringd.

95. De toorenspits van *Castel nuovo*.

96. De haven, omtrent 150 roeden in het vierkant, word verdedigd door de hoofden, die haar ten westen en ten zuiden insluiten, en door kleinere hoofden, die haar ten noorden beveiligen; de groote hoofden eindigen met het kasteel *Fortino San Gennaro*; de kleine hoofden (*Braccio nuovo*), gebouwd onder Don Carlos, eindigen met een klein fort; op den hoek van de hoofden staat de vuurbaak van de haven; de wandelweg op de hoofden, alwaar een priëel en een fontein gebouwd is, wordt veel bezocht, en is zeer aangenaam, vooral tegen den nacht.

97. Het gezondheidsbureau.

98. *La Cavalleria*, de kasernen voor het paardensvolk.

99. De Magdalenabrug is eene zeer groote en schoone brug van gehouwen steen, waaronder een gedeelte der *Sebeto*, eene kleine rivier, die uit de bergen voortspruit, doorloopt, en zich onder dezelve in zee werpt.

100. *Fosse dell' abbondanza*: magazynen, in welke het bestuur de graanen doet opleggen, die, tegen tyden van gebrek, bewaard worden.

101. Het dorp *Somma*, aan den voet des bergs van dien zelve naam.

102. De berg *Somma*, ten noorden of ter linkerzyde van den Vesuvius, komende van Napels, is een thans uitgebrande vuurberg, ten minste heeft dezelve nu geene uitbarstingen meer; men denkt, dat die berg eentys de eenigste kruin van den Vesuvius geweest is en met dezelve ende punt van den berg *Ottaviano*, dien men van verre ziet, één eenigen vuurberg uitmaakte, terwyl de afscheuringen de dalen gevormd hebben, die thans deeze drie bergen van elkander afscheiden.

103. De *lava* van S. Vito.
104. Het haven - vuurtoorentje.
105. *Il Salvatore*, eene hermitage, op eene hoogte, genoegzaam tusfchen den Somma en den Vesuvius, vyf kwartier uren gaans van de plaats waar men begint te klimmen.
106. De kruin van den berg Vesuvius is omtrent 400 roeden van die van den berg Somma af; het daar tusfchen gelegen dal is 3000 roeden lang, en de Vesuvius heeft, op die hoogte, omtrent 6000 roeden omtreks; hier vind men geen wynftok of bebouwde hoeven meer, zo als die, welke den voet van den Vesuvius bedekken en zich op de zyden tot op eene loodlynige hoogte van 300 roeden boven de zee verheffen; de grootste hoogte, welke men den Vesuvius geeft, is 632 roeden boven de oppervlakte der zee, te weten: 365 roeden tot aan de plaats, alwaar de paarden en muilezels niet meer kunnen opklimmen en 267 roeden van dit punt af tot den *crater*; de helling van den Vesuvius, aan den kant van den Ottajano en van den berg Somma is met bosfchen, bouwlanden en woningen overdekt; de *volcanique* stoffen bevorderen aanmerkelyk den waschdom; op de kaale en onvruchtbare plaatsen van den Vesuvius bevinden zich, op onderscheidene hoogtens, openingen door welke de *lava* gevloeid is, die fomtyds by onderscheidene uitbarftingen van dien vuurberg nog veel laager is afgedaald; dan, men heeft moeite om deze openingen, die met *lava*, asch en instortingen bedekt zyn, te onderscheiden; dit gedeelte van den Vesuvius, dat op zyn onderfte, als op een voetstuk, rust, daar het rondom zich eene wyde vlakke hoogte heeft, is 1360 roeden middenlyns en bestaat uit eene onmeetelyke klomp asch, *lava* en droesfem, welke men op 126 miljoenen vierkante roeden berekend, door den Vesuvius, zedert zyne uitbarfting in het jaar 79 der Christelyke tydrekening, uitgebraakt; boven deze eerste vlakke hoogte vind men, op eenen afstand van 350 roeden, eene tweede, eertyds de kruin van den berg Vesuvius, dan op welke de opgevolgde uitbarftingen eenen nieuwen berg van asch en droesfem van omtrent 80

voeten hoogte en 200 voeten in de helling gevormd hebben; het is, op de kruin van dien berg, dat zich de kom, *crater*, of binnenste brandplaats van den Vesuvius bevind; de gedaante van dien *crater* is, by iedere uitbarsting, veranderd, doch heeft gemeenelyk de gedaante van eenen trechter, wiens boorden eenige voeten dik en meer of min hoog zyn, naar maate dat de, door den vuurberg, uitgebraakte stoffen zich meer of minder, by het eindigen der uitbarsting, in de brandplaats verzamelen; zomtyds kan men op den grond van den *crater*, of kom, door een afgrond heen, de brandplaats van den Vesuvius zelve aanschouwen, tot eene diepte van 80 a 100 roeden, en gelykende naar de uitgestrekte oven eener glasblaazery, in volle werking; zomtyds is de grond van den *crater* gelyk, zonder openingen en overdekt met fris gewas; uit de scheuren van de zyden des trechters, en uit de klooven, met welke de grond van den *crater* doorspleeten is, klimt altyd een heete damp en vochtige rook op; de scherpheid van de randen des *craters* is niet altyd zo erg, dat men denzelve niet kan beklimmen; zommige reizigers en moedige geleerden zyn in den *crater* gegaan, en hebben denzelve van alle kanten doorloopen; men acht dat de massa van gesmolten stoffen, welke de Vesuvius doorgaands bevat, zich in den *crater* van dien vuurberg tot eene hoogte van 40 roeden verheft, en men berekent het geheel der stoffen, welke dezelve kan bevatten, op 1,510,460,879 vierkante voeten; de *lava*, welke de Vesuvius, zedert het jaar 79, heeft uitgebraakt, meent men, dat geene grootere ruimte zoude behoeven, om in dezelve beslooten te kunnen worden, dan de holligheid van dien berg zelve en men maakt daaruit op, dat die vuurberg zich niet verder dan deszelfs voetstuk en omtrek uitstrekt; het oude gevoelen, dat de Vesuvius met den Solfatarre, en zelve met den berg Etna in Sicilië gemeenschap zoude hebben, vind geen voorstanders meer; dan, men geloof, in het algemeen, dat die vuurberg, door onderaardsche doorgangen, het zee-water ontfangt; de Vesuvius heeft naamelyk, by verscheidene uitbarstingen, zulk eene groote menigte zout water uit-

uitgebraakt, dat het onmogelyk is het zelve anders als voor zeewater te houden; zomtyds is ook de zee, gedurende de uitbarsting, aan den kant van den Vesuvius, gezakt, en de oever alsdan op een oogenblik droog geworden; eindelyk geeft men, voor eene derde reeden, de vorming zelve van de vuurbergen, tot welke het zeewater veel toebrenge; wanneer de *pyrites*, ligchaamen uit yzer en zwavel ontstaan, zich in groote menigte verzaamelen, en het water daarby komt, begint dit mengzel te zieden, word heet, en de bykomende lucht is genoeg om het te doen ontvlammen; het zeewater, slymachtig en zout zynde, is geschikter dan eenig ander, om deeze ontvlamming te doen ontstaan en men merkt in het algemeen op, dat genoegzaam alle de groote vuurbergen zich zeer dicht aan zee bevinden; men noemt de stoffe, welke, by de uitbarsting van den Vesuvius in menigte word uitgebraakt, *lava*, die, wanneer ze gestolten is, van buiten naar gesmolten yzer gelykt, dan van binnen heeft dezelve eene doorschynende glasachtige gedaante, zeer naar den diamant gelykende; uit den vuurberg koomende, is dezelve als eene dikke pap of kookzel, zy vloeit langzaam en traag neder, en, koud geworden zynde, is ze zeer hard; de Vesuvius heeft de gedaante eener pyramide, en is drie mylen van Napels en ééne van de zee gelegen.

De oudste schryvers getuigen, dat de Vesuvius, van onheugelyke tyden af, vlammen heeft uitgebraakt; en het binnenste van den grond, op de grootste diepte, alwaar men nog afgedaald is, ondersteunt dit getuigenis, door de *lava* welke het in zich bevat; men telt tot dertig laagen van deeze *lava*, door even zo veele laagen vruchtbaare aarde afgescheiden; het is dus waarschynelyk, dat deze vuurberg, zedert duizende eeuwen, bestaat; dan, een langduurige tusschentyd verlopen zynde, zonder dat die berg deszelfs verwoestingen had aangericht, bleef er alleen eene duistere overlevering van, en haare overblyfzelen waaren genoegzaam vergeeten, toen hy zich, op den 24sten Augustus van het jaar 79, na de geboorte van Christus, met een verschikkelijk gekraak opende, de bewooners van den oever noodzaakte, deeze verwoeste streek te ont-

vlie-

vlieden en de steden Herculanium en Pompeii, en ongetwyfeld nog een groot getal andere woonplaatsen, welke men nog niet ontdekt heeft, onder eenen regen van steenen en asch, begroef. Plinius de oude, die deeze uitbarsting van te dicht by wilde nagaan, wierd door de asch verftikt. De Vefuvius heeft zedert een groot aantal uitbarstingen gehad, aanmerkelyk door derzelve hevigheid; men gewaagt van die van de jaaren 203, 472, 512, 685, 993 en 1036; het schynt, dat dezelve, by deeze laatste uitbarsting, eerst die vreesfelyke groote *lavaklomp* heeft uitgebraakt, die men thans in zulk eenen grooten overvloed vind, in alle de velden, die denzelven omringen, en die, by alle uitbarstingen, als waterstroomen nederstorten; in de jaaren 1049, 1138, 1139, 1306 en 1500 had de Vefuvius zeer zwaare uitbarstingen, maar de verschrikelykste, zedert die van 79, was de uitbarsting van 1631, de dertiende naar de volgorde der datums; zy begon op den 16den December 1631, en eindigde eerst op den 25sten February 1632; behalven de *lava*, die, geduurende die uitbarsting, nederstorte, bruischte er zulk eene groote menigte water uit, dat dezelve verscheidene stroomen vormde, welker hevigheid alle de landeryen verwoestte, en een groot getal persoonen deed omkoomen; de uitbarstingen van de jaaren 1660, 1682, 1694, 1698 en 1701 waaren niet zo aanmerkelyk; zedert het jaar 1702 tot het jaar 1737 was er byna geen jaar, dat de Vefuvius geene *lava*, asch en vlammen uitbraakte; de uitbarsting in het jaar 1737, de twee en twintigste, volgens de lyst van vader de la Torre, was verschrikkelyk; zy deed een stroom van *lava* ontstaan, die gelukkiglyk naar de zee stroomde en die, toen dezelve ophield te stroomen, 3,800 roeden lang, 150 voeten breed en 24 voeten hoog was; welke stroom men berekent op een volmaakt vierkant van 113 roeden, aan alle zyden; in de jaaren 1751, 1754, 1759, 1760, 1765 en 1766 hadden er weder uitbarstingen plaats; die van het jaar 1767 was een der hevigste; geduurende dezelve regende het zulk eene menigte stof over de stad Napels, dat men genoodzaakt was met parapluïen te loopen; zedert



1767 tot 1778 was ieder jaar gekenteekend door eene minder of meerder sterke uitbarsting, onder welke men die van 1771 onderscheidt; die van de maand Augustus 1779 was een der buitengewoonste, door de natuurverschynzels, welke dezelve vergezelden; op den 29sten July 1779 begon men gewoone uitwerpzels van vlammen en *lava* te ontdekken, die door de kruin van den *crater* wierden uitgebraakt; op den 6den Augustus zag men eenen zeer helderen vuursprong, in de gedaante eener koorenschoof, die zich tot de hoogte van 200 roeden verhief, in eene geduurige beweging, die 40 minuten duurde; de stof had noch de gedaante, noch de beweging der *lava*, maar sprong als het bloed van een sterk persoon, wanneer hy gelaaten word, en verloor zich, in een *parabolische* lyn, in de bogten der vallei, welke den Vesuvius van de doorkliefdé en steile keten van de gebergten Cantaroni, Somma en Ottaviano afscheidt; de wind verspreidde de ligte asch over den ryweg van Salerno; op den 7den Augustus, om elf uren des avonds, vertoonde zich dit natuurverschynzel op nieuw, zonder eenige, ten minste voor de stad Napels, merkbaare opborreling; maar, in de plaats van dit soort van voortduurende fontein, zag men vermeenigvuldigde uitwerpzelen, die nog veel aanmerkelyker waaren; deeze uitbarsting, achter rook en vochtige damp verschoolen, had zeer veel van het noorderlicht, het welk slag op slag straalen uitschiet; op den 8sten Augustus, om negen uren des avonds, was het niet meer een bezienswaardig of uitlokkend schouwspel, maar eene verschrikkelyke beweging, vergezeld van de schrikbaarste voortteekenen van verwoesting en dood; men zag eenen onmeetelyken kolom, die zich, met veel hevigheid, ter hoogte van anderhalf maal den berg, te weeten tot 900 roeden, verhief; de vuurregen wierd zo verschrikkelyk, dat de kruin des ganschen bergs schein in de lucht gesprongen te zyn; de vuurkolom was zo breed, dat de spits van den berg Somma als in vlam stond; gedurende het tydverloop van vyf en twintig minuten, dat dit schrikkelyk natuurverschynzel duurde, meende men, dat de wereld verging; de stoffen, die overal, als een regen,

ne-

nederstortten, vermeerderden aanmerkelyk de grootte en den gloed van dien vuursprong; de zee, waarop het vuur van zeer verre weërkaatste, schein een ontvlamde vuurpoel; het licht was zo sterk, dat men, zelfs te Napels, allerlei soort van letteren konde onderscheiden; de bliksemstraalen, even als die welke de donder vergezellen, schooten, van alle kanten en in allerlei richtingen, door den klomp rook en den vuurkolom heenen; men zoude gezegd hebben, dat dezelve voort schooten onder uit de aarde en boven uit de lucht, vanwaar deeze vuurregen nederstortte, terwyl de Vesuvius, volgens vader de la Torre, steenen, zo groot als een vat en ter hoogte van 200 roeden uitbraakte; de klomp rook was zo breed en zo hoog, dat zy de stad Napels, die daar omtrent drie mylen van af is, schein te overdekken; zy, die dezelve van de andere zyde zagen, dachten mede, dat hunne hoofden daardoor bedreigd wierden; zo dat men, in den omtrek van den Vesuvius en ver genoeg daar van af, alle oogenblikken verwachtte, onder een regen van asch en steenen te zullen begraven worden.

In de maand July van het jaar 1790 voelde men verscheidene schokken van aardbevingen, die zodaanig merkbaar wierden, dat alle de bewooners uit hunne huizen naar de markten en openste plaatsen der stad vluchtten; op den 15den dierzelve maand hoorde men, ten twee uren des nachts, (by ons ongeveer tien uren des avonds) (\*) een zeer hevig gekraak, zweemende naar eene geduurige kannonade, en men zag oogenblikkelyk, aan den voet van den Vesuvius, zich een vuurpoel openen, waaruit, onder onophoudelyke bliksems, een vuurstroom voortschoot, welks weërkaatsing geheel Napels verlichtte, en alle de gemoederen met diepe verbaazing vervulde; de *lava* fleurde alle de woningen, welke zy op haaren weg ontmoette, met zich mede, en vernielde de heuvels en bergen, die  
zy

(\*) De Italianen beginnen en eindigen om 8 uur des avonds de uren te rekenen en tellen door tot 24 uren, by ons 8 uur van den volgenden avond.

zy overstroomde, ten eenemaal; het dorp, *Torre del greco* genaamd, wierd eene prooi van dien vuurstrom, die zich uitdoofde in de zee en aldaar een derde van eene vierkante myl vooruitschoot, ter hoogte van vyftien à twintig palmen; boven de oppervlakte des waters, waardoor eene, thans nog bestaande, zeeboezem gevormd wierd; de ongelukkige bewooners van dit dorp hadden nauwelyks den tyd om naar Napels te vluchten, en waaren genoodzaakt alle hunne bezittingen in hunne verwoeste woningen achter te laten; de schade, door deeze noodlottige gebeurtenis veroorzaakt, was onberekenbaar; een andere *lavastroom* strekte zich uit naar Refina; voor de poort dier stad gekomen, verdeelde zy zich in drie deelen, een van welke tuschen de poort en het kapucyners klooster doorstroomde, de andere naar de markt, en de derde naar het klooster *del carmine*, aan den kant van den tooren *del annunciada*; de *lava* stroomde door het geheele land, ter hoogte van twintig à dertig palmen; weinig gebouwen bleeven er staan, onder welke laaften men het paleis Bramania, de kerk *de marinari* en het kapucyners klooster telt; dit laatste echter wierd door de *lava* getroffen; het was nogthans onmogelyk vyf vrouwen en eenen monnik te redden, die zich aldaar geborgen hadden, en, door het luiden der klokken, te vergeefs om hulp aanhiel- den; het geheel gedeelte, het welk zich naar Refina tot aan den oever der zee uitstrekt, mitsgaders de vlakke, bekend onder den naam van *la Tépa*, wierd overstroomd; de dorpstooren alleen bleef staan, als mede een nonnenklooster en eenige gebouwen, doch van alle kanten door *lava* omgeeven; de asch van den Vesuvius verdonkerde de benedenlucht zodanig, dat er een, eenigen tyd duurende, nacht uit ontstond; de asch, die te Napels en tot vyf of zes mylen ver in den omtrek nederviel, was zo menigvuldig, dat het een geduurige regen scheen, en men in de stad niet zonder parapluïen gaan konde.

Op den 19den wierd de kegelvormige kruin des bergs, die op den top eenen schoonen *crater* vormt, na eene allerhevigste kraaking, op eenmaal zwaar gedrukt, en de doorboorde en brandende bestanddeelen, de her-  
haal-

haalde schokken der binnenste schuddingen niet kun-  
nende wederstaan, stortten in de onmeetelyke afgron-  
den van den Vesuvius neder, waardoor de berg een  
vierde myl van deszelfs hoogte verlooren heeft, zo dat  
het gedeelte, het welk te vooren het minst verheeven  
was, thans het hoogste is; de grootste hoogte der *lava* was  
36 palmen, de grootste breedte eene myl, de overstrom-  
de streek vyf mylen, het getal der vluchtende inwo-  
ners vyftien duizend, dat der omgekoomen mannen  
en vrouwen zes en dertig, dat der gedoodde dieren  
4168, en de door de *lava* in zee beslagene ruimte  
76 palmen.

Zedert dat jaar is de Vesuvius steeds stiller gebleeven,  
en heeft alleen, van tyd tot tyd, rook en eenige vlam-  
men uitgeworpen, vooral in 1798, wanneer het Fran-  
sche leger bezit van Napels nam; maar die berg heeft  
geene aanmerkelyke uitbarstingen meer gehad. Eenige  
geleerden, zich ongetwyfeld grondende op de oudheid van  
dien vuurberg, en op de weinige werking van deszelfs  
brandplaats, zedert omtrent twintig jaaren, zyn van ge-  
voelen dat dezelve uitgaat, en dat de berg welhaast  
naar alle andere bergen gelyken zal, die duidelyke  
spoorren opleveren, dat zy uitgebrande vuurbergen  
zyn; het is echter moeiljelyk zich omtrent zodanig  
gevoelen te verklaaren; alleen dit is wenschelyk, dat  
de Vesuvius uit deszelfs langduurige rust geene nieu-  
we krachten mag verzaamelen, en dat deszelfs ontwa-  
king niet zo noodlottig zyn mag, voor de omliggen-  
de strecken, als die van 79 voor de ongelukkige be-  
wooners van de steden Herculanium en Pompeii ge-  
weest is.

107. *Portici*, een dorp, twee mylen van Napels  
geleegen, in het welk koning Don Carlos een zeer  
schoon kasteel heeft doen bouwen, bedekt de over-  
blyfselen der stad Herculanium, op 100 voeten diepte  
onder de asch en de *lava* van den Vesuvius begraven;  
Herculanium heeft haaren naam van Hercules, dien zy  
voor haaren grondvester hield; de Oskes, de Cumeers,  
de Tyrreeners, de Samniten, naamen de stad, de een  
na den ander, in bezit; de Romeinen sloegen zich al-  
daar, in het jaar 293 voor de geboorte van Christus,

neder; twee eeuwen daarna wierd de stad Herculanium voor eene Romeinsche volkplanting verklaard; uit de overblyfzelen, en uit het geen sommige Latynsche geschiedschryvers daarvan zeggen, wierd zy ryk en inagtig; dan de eerste uitbarsting der Vesuvius, waar de geschiedenis melding van maakt, en die in het jaar 79 na de geboorte van Christus is voorgevallen, heeft die ongelukkige stad voor altoos verwoest. Dio Caspius drukt zich, ten dien opzichte, aldus uit: „Eene „ongelooflyke menigte asch, door den wind voortge- „dreeven, en die de lucht, de aarde en de zee vervul- „de, verstikte de menschen, het vee, de vogelen en „vischen, en verzwolg twee geheele steden, Hercu- „lanum en Pompeii, op het tydstip zelfs dat de in- „wooners zich in den schouwburg bevonden.”

Het is zeer waarschynlyk dat de asch de stad Herculanium allengskens bedekte, en dat de inwooners tyd gehad hebben om zich te redden, want in de ingraveningen, die men tot nog toe gedaan heeft, zyn ter naauwernood een douzyn scheletten gevonden; er is zelfs weinig goud, weinig van kostbaarheeden voorhanden, dan het geen niet gemakkelyk vervoerbaar was. Het hoogste gebouw van Herculanium staat ter diepte van 68 voeten, op de plaats alwaar zich de schouwburg bevind, en 181 voeten van den oever der zee en het koninglyk paleis te Portici; de brokken, met welke de gebouwen bedekt zyn, bestaan uit een fyne gryze en glinsterende asch, die, met water gemengd, een vast ligchaam gevormd heeft, dat men, schoon met moeite, breeken kan, en waaruit dan weder stof word.

Herculanium was zodanig vergeeten, dat men, in het begin der voorige eeuw, over de plaats van haare ligging, twistte; Emmanuel van Lotharingen, prins van Elboeuf, door zyn huwelyk in het jaar 1713 tot Napels gevestigd, had te Portici een landgoed gekocht, het welk hy met pleisterbeelden versierde; een, tot zyn gevolg behoorend, Franschman, muntte uit in de zaamenstelling van die beelden, zo hard en even glad als marmer, welke hy, gelyk de ouden, uit brokken, spaanders en stof van onderscheiden marmers te zamen-  
stel-

felde, waartoe hy alleenelyk eene genoegzame hoeveelheid behoefde; een boer van Portici, in de put van zyn huis graavende, had daarvan een ader gevonden; de prins van Elboeuf kocht van dien boer verlof om op die zelve plaats te laten graaven; zodanig was de eerste aanleiding tot de ontdekkingen van Herculanium, en men heeft zedert gezien, dat deze eerste opening juist boven den schouwburg was; na eenige dagen werks, ontdekte men een standbeeld van Hercules, en vervolgens een van Cleopatra; deeze eerste welgelukte onderneemingen moedigden den prins van Elboeuf zeer aan; men vervolgde de uithollingen met veel yver, en vond weldra een marmeren *architraaf* van het bovenste gedeelte eener deur, met een opschrift, en zeven Grieksche standbeelden, naar Vestaalsche maagden gelykende, die naar Frankryk gezonden wierden. Eenigen tyd daarna ontdekte men eenen ronden antieken tempel, omgeven van vier en twintig geaderd albaste kolommen, van binnen versierd door een gelyk getal kolommen en even zo veel standbeelden van Grieksch marmer, die naar Weenen, aan den prins Eugenius, gezonden wierden.

Deeze nazoekingen waren weldra van zo veel belang, dat zy de aandacht van het bestuur tot zich trokken, en men de werkzaamheden van den prins van Elboeuf deed ophouden, zedert welken tyd er niet meer mede voortgegaan werd, tot op de tyden van Don Carlos, die, Koning van Napels geworden, in het jaar 1736. te Portici een kasteel wilde doen bouwen en aan wien de prins van Elboeuf zyn huis afstond, nevens den grond, waar men zulke schoone zaaken uitgehaald had; de koning deed tot 80 voeten loodlynige diepte graaven en men ontdekte weldra eene geheele stad, die op deeze diepte bestaan had, en vond zelfs de bedding der rivier, die door de stad stroomde, alsmede een gedeelte van deszelfs water.

De heer Venutti, een vermaard oudheidkundige, bestuurde toen de uitgraavingen: men vond eenen tempel van Jupiter met een beeld, dat men zegde van goud te zyn, als mede den schouwburg, de opschrift.

fchriften op de voornaamste deuren, de brokken paarden van verguld brons en den wagen daar dezelve aangespannen waaren, nevens eene menigte marmere beelden, kolommen, en schilderstukken.

Ik het jaar 1765. waaren er niet meer dan 50 werklieden bezig met graaven, en echter deed men geduurig nieuwe ontdekkingen; in het jaar 1769, waer niet meer dan 10 en, in het jaar 1776, niet meer dan 3 of 4 aan het werk; men graaft, op de gis, 5 a 6 voeten diep, tegen 3 a 4 voeten wydte en men is verplicht de uitgraavingen met houtwerk te stutten, of brokken over te laten, ten einde de aarde te ondersteunen, wyl ze geduurig dreigt in te storten; zo dra men op eene plaats gegraven heeft, vult men dezelve met aarde, uit een nabuurig gegraven gat gehaald; men is genoodzaakt op deeze wyze te werk te gaan, om de gebouwen van Refina en Portici, die zich boven op die loopgraaven bevinden niet te beschaadigen, waar door men het bestek en de gebouwen niet dan onvolkomen gewaar worden kan; men onderscheid echter duidelyk, dat alle de straaten rechtlyng gebouwd zyn, en aan weêrszyde een voetpad voor de voetgangers hadden, die bestraat waren met *lava*, zeer gelykende naar die, welke de Vesuvius thans uitwerpt, het welk doet vooronderstellen, dat er al vroegere uitbarstingen, dan die van het jaar 79, hebben plaats gehad; het aanmerkelykste gebouw, het welk men by de doorgraavingen van Herculanium vind, is een openbaar gesicht, hetwelk een gerichtshof schynt geweest te zyn; het bestaat uit eene rechthoekige openplaats van 228 voeten, omgeeven door eene gaandery of portiek van 42 kolommen, 2 voeten hooger verheeven dan de vlakke grond van de plaats, die met marmer bevoerd en door verscheiden schilderstukken versierd is; de voorportiek bestaat uit vyf boogen met marmere, te paardzittende beelden, waarvan er twee, zynde de vermaarde beelden der beide Balbi, nog ongeschonden zyn; in eene diepe nis, tegens over den ingang van het gebouw, aan het uiterste van de, met die van den ingang gelyklyngige, gaandery, stond een soort van kapel, op drie trappen

verheeven, alwaar zich het standbeeld bevond van Vespasianus en aan wederzyde van hetzelfde twee andere beelden, zittende op elpenbeenen zitplaatsen, en in den muur twee nissen, versierd met schilderstukken en gebronsde standbeelden van Nero en Germanicus, ter hoogte van 9 voeten, alsmede nog andere beelden van marmer en brons tegens de muuren der gaandery; de markt was door eene gemeene gaandery verbonden met twee kleiner vierkante tempels van binnen met kolommen, schilderstukken in *fresco* en eenige opschriften in brons, een van welke tempels 150 voeten lang was. Men ontdekte, in het jaar 1750, te weeten onder Resina en naby 's konings kasteel, eenen grooten schouwburg; de middellyn van den halven cirkel van deszelfs amphitheater, genoomen van de verheevenste trappen, is 234 voeten, zo dat, wanneer men 16 perfoonen voor ieder vierkante røde neemt, het zelve 10,000 aanschouwers konde bevatten, het geen een denkbeeld geeft van de bevolking en de uitgestrektheid van Herculanium; deeze schouwburg, die 21 trappen had om op te zitten, is het eenigste overblyffel, dat geheel ongedekt is gebleeven. By het doorgraaven, heeft men nog verscheiden straten van deeze belangryke stad ontdekt en overal heeft men een schat van oudheden opgedaan, zo wel betrekkelyk tot de konsten als de kleeding, de werktuigen, het huisraad, e. z. v.; dan de buitengemeene diepte, in welke Herculanium bedolven is, zal altyd beletten het graaven met kracht door te zetten, en byzonder, alles in deszelfs geheel gewaar te worden; deeze beletzelen hebben geen plaats ten opzichten van de stad Pompeii, welke twee en een derde myl van den Vesuvius af ligt en, te gelyk met Herculanium, door de asch van dien vuurberg is overstelp; de gebouwen van Pompeii liggen maar weinige voeten onder de asch, en men kan dezelve zeer gemakkelyk daarvan ontdoen en ze te voorfchyn brengen; de eerste spooren van die stad wierden, in het jaar 1750, ontdekt, door eenige boeren, die aldaar groeven tot het planten van boomen; men begon, in het jaar 1755, op be-



bevel des konings, aldaar te graaven, met het welk men volhard heeft, en men kan thans in een gedeelte van Pompeii, even als in eene hedendaagfche ftad, wandelen.

Königl. Bibliothek  
München